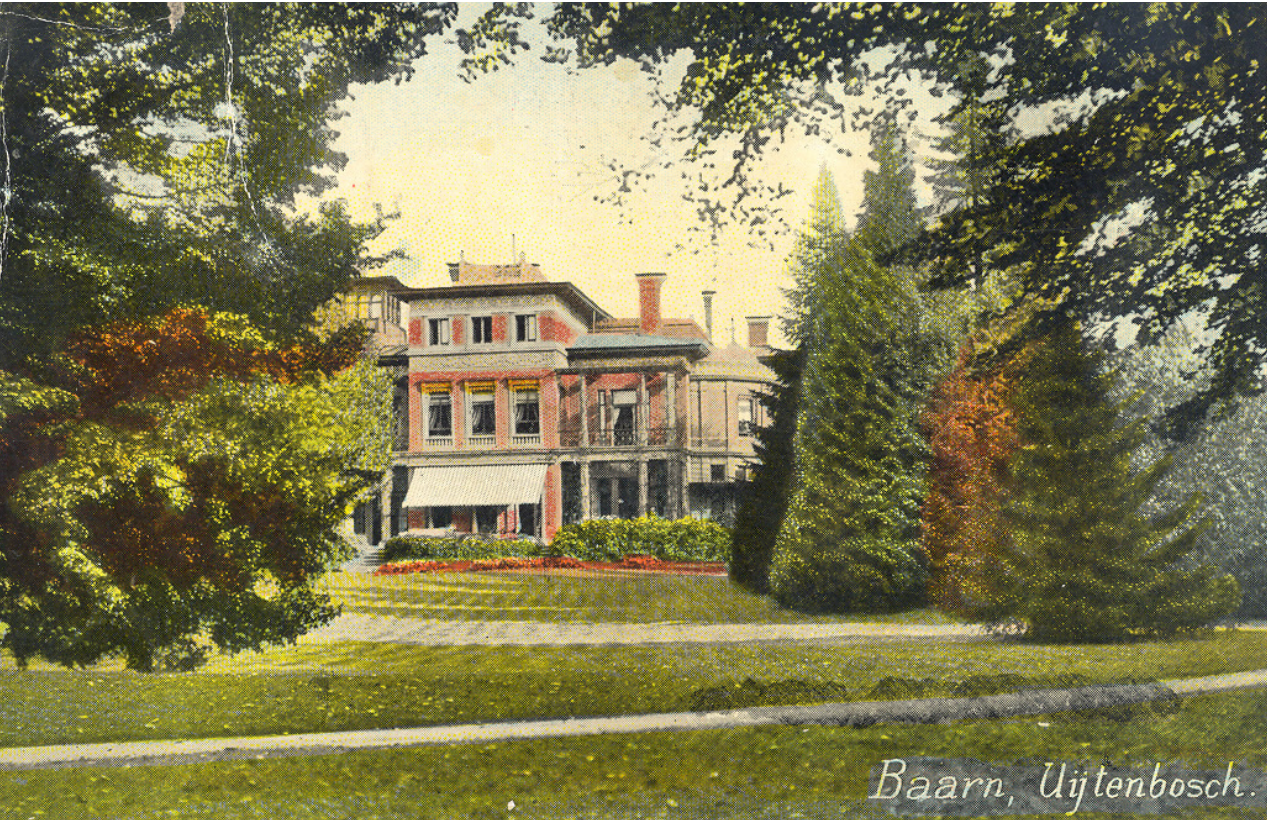

Baerne

Baarn, Uijtenbosch.

In dit nummer o.a.:

- 🏠 In Memoriam Lies Luikinga (1930-2018)
- 🏠 Wie was de eerste vrouw in de Baarnse gemeenteraad?
- 🏠 Bankier J.L. Pierson sr., zijn familie en zijn landhuis Uytendbosch
- 🏠 Pelita: een tropisch olielampje en het verdriet van Indië

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Nieuw Baarnstraat 93 Postbus 135 3740 AC Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon (035) 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

VAN DE VOORZITTER

Op het moment dat dit blad bij u op de mat valt, is de meteorologische zomer inmiddels voorbij. Hopelijk heeft u allen een goede zomer(vakantie) gehad. Ondanks de hoge temperaturen zijn veel HKB-vrijwilligers de hele zomer door actief gebleven.

Zo is in de tweede helft van augustus de succesvolle tentoonstelling 'Stracké & Co' ontmanteld en zijn de beelden en schilderijen van de familie Stracké weer in ons depot geplaatst, dan wel teruggebracht naar de rechtmatige eigenaren. En na een grondige voorbereiding door de vrijwilligers van de Oudheidkamer had ik de eer om op 25 augustus jl. de nieuwe expositie 'Schilderachtig Baarn' te mogen openen. Hier zijn werken te zien van Baarnse schilders uit de negentiende en twintigste eeuw.

Onze vrijwilligers op de Oude begraafplaats aan de Berkenweg zijn vooral in de zomermaanden erg actief. Dit jaar groeide het gras vanwege de droogte niet te hard, konden de letters op de grafstenen goed worden bijgewerkt en kregen de grafhekken waar nodig weer een degelijke schilderbeurt.

Onze excursiecommissie - de heren Wertwijn en Schmidt - heeft dit jaar op zaterdag 1 september een excursie georganiseerd naar Doesburg. Door omstandigheden viel dit jaar de excursie tegelijk met het Cultureel Festival, waaraan de HKB elk jaar trouw deelneemt met een stand in de Laanstraat.

Ondanks de enthousiaste inzet van onze vele vrijwilligers, blijven er soms toch nog zaken (te

lang) liggen. Daarom zijn we continu op zoek naar nieuwe vrijwilligers. Mocht u interesse hebben om een taak op u te nemen, schroom dan niet contact met mij op te nemen of met een van de coördinatoren van de werkgroep waar uw interesse naar uitgaat (voor namen en telefoonnummers zie pag. 96).

De redactie van de *Baerne* is onlangs uitgebreid met Martijn van Empel en Eric Lorier. Laatstgenoemde start dit nummer meteen met een nieuwe rubriek 'Geboren, getogen'.

Tot slot rest mij niets anders dan u veel leesplezier toe te wensen met de boeiende artikelen in deze *Baerne*.

Hartelijke groet, Jan Baerends

INHOUD

Van de voorzitter	65
In Memoriam Lies Luikinga (1931-2018)	66
Wie was de eerste vrouw in de Baarnse gemeenteraad?	67
Erratum 'Molen aan de Eem'	72
Aanwinsten tweede kwartaal 2018	73
Bankier J.L. Pierson sr., zijn familie en zijn landhuis Uytenbosch	76
Geboren, getogen: Caspar Huurdeman	86
Pelita: een tropisch olielampje en het verdriet van Indië	90
Expositie 'Schilderachtig Baarn'	95
Agenda	96

Foto omslag: Villa Uytenbosch (coll. HKB).

IN MEMORIAM LIES LUIKINGA (1931-2018)

Dinsdag 3 april jl. overleed op 87-jarige leeftijd ons lid en oud-voorzitter van de werkgroep Oudheidkamer Lies Luikinga-Geijtenbeek. Zij was een van de leden van het eerste uur. Anderhalf jaar na de oprichting van de Historische Kring Baerne in mei 1976, werd zij secretaris van de werkgroep 'Interviews en Reportages'. Van maart 1992 tot maart 2000 is Lies voorzitter van de werkgroep Oudheidkamer geweest en zat zij als vertegenwoordiger van de HKB in de Culturele Raad van de gemeente Baarn. In deze periode was ze samen met Jo van der Brink, ook lid van het eerste uur, voortdurend bezig met de vernieuwing van de werkruimte en werden afsluitbare vitrines en nieuwe tentoonstellingsborden aangeschaft.

door Jan van der Laan

Zowel Lies als haar man Arie hebben zich altijd met hart en ziel voor de HKB ingezet. Bij de verhuizing naar de huidige ruimte onder de bibliotheek zorgden zij er met hulp van vrienden voor dat de met graffiti beschilderde kelder veranderde in een helderwitte verenigingsruimte. Haar grootste trots was de huiskamer waarvoor Arie een schouw bouwde en een ouderwetse kolenkachel regelde. Voor de Baerne verzorgde Lies niet alleen de jaarlijkse index, maar schreef zij ook artikelen over haar jeugd- en oorlogsherinneringen, de Brinkstraat en oude, verloren gegane recepten.

Alles verandert als ze eind 1999 tijdens een fietstocht in het bos in het mulle zand slipt en met haar hoofd tegen een boom slaat. Na nog enkele maanden met pijn en steeds meer moeite de werkgroep te hebben geleid, gaf zij in januari 2000 aan te willen stoppen met haar bestuursfuncties. Wel bleef zij nog aan als medewerkster van de door haar zo geliefde werkgroep.

Wij zullen ons Lies blijven herinneren als een actief en zeer gedreven medelid van onze vereniging en wensen haar nabestaanden veel kracht toe bij het verwerken van dit verlies.

WIE WAS DE EERSTE VROUW IN DE BAARNSE GEMEENTERAAD?

Sinds een aantal maanden hangt in de nieuwbouwhal van het Baarns gemeentehuis een permanente expositie waarop alle burgemeesters, wethouders, raadsleden, secretarissen en griffiers vanaf 1813 staan vermeld. ‘Onze’ vrijwilliger Ton van den Oudenalder, die ook vele exposities in de Oudheidkamer samenstelt en inricht, verzamelde alle informatie en ploos verschillende archieven uit om alle leden van het Baarnse gemeentebestuur op te duikelen. Het is nu dus heel makkelijk te achterhalen, wie bijvoorbeeld de eerste vrouw was in de Baarnse gemeenteraad.

door Marjo Stam

Als gevolg van de komst van het algemeen kiesrecht en het passief kiesrecht voor vrouwen, neemt de gemeenteraad van Baarn per 2 september 1919 automatisch ontslag. Op dezelfde datum wordt een nieuwe gemeenteraad geïnstalleerd. Deze bestaat uit 13 raadsleden afkomstig uit vijf stromingen: Liberaal, SDAP, ARP, CHU en nieuwkomer RKP. Het College van Burgemeester & Wethouders is, naast de burgemeester, gevormd uit drie wethouders waarvan twee van confessionele (AR en CHU) en één van liberale huize.

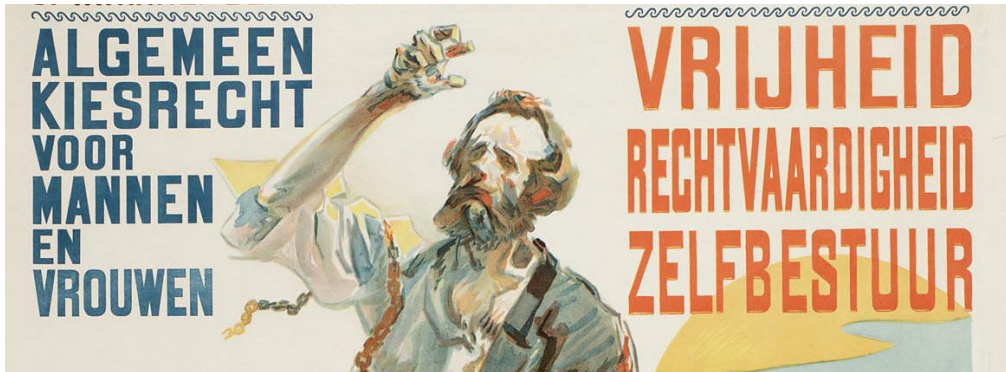

Demonstratie voor vrouwenkiesrecht in 1914 te Amsterdam (coll. Atria).

Het eerste vrouwelijk raadslid: de socialiste Hendrien Lodder

In deze nieuw geïnstalleerde gemeenteraad zitten nog steeds alleen mannen, maar dat verandert een half jaartje later, op 25 februari 1920, als mejuffrouw Berendina (roepnaam Hendrien) Lodder op 29-jarige leeftijd, namens de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (SDAP) geïnstalleerd wordt als lid van de gemeenteraad van Baarn. Daarmee is zij de eerste vrouw die zitting neemt in de Baarnse raad. *Vóór haar, op tafel, stond een vaasje met rode lathyrus odoratus, attentie van de partijafdeling.*

Hendrien Lodder werd op 6 februari 1891 geboren in Baarn in een gezin met nog 9 andere broers en zussen. Haar ouders waren Hendrik Lodder en Johanna Anthonia Hageman. Kort na haar benoeming als raadslid treedt zij op 21 mei 1920 in het huwelijk met Gerrit Johan Rekers. Voor de in Enschede geboren Gerrit, timmerman/meubelmaker van beroep, is het zijn tweede huwelijk ¹. Eind november 1921 onderbreekt Hendrien Lodder haar raadswerkzaamheden. Ze keert op 1 september

Affiche Algemeen kiesrecht uit 1914 (demodernetijd.nl).

1927 terug, wederom voor de SDAP, maar nu neemt ze zitting onder haar gehuwde naam mevrouw. G.J. Rekers-Lodder. Ook dan is ze weer de enige vrouw in de gemeenteraad van Baarn. Ze is inmiddels moeder geworden van twee dochters: Johanna Anthonia (23-09-1923), genoemd naar haar moeder, en Theodora Hermanna (22-08-1926). Het gezin woont op de Veldheimweg 36. Ze zal in de daaropvolgende raadsperiodes raadslid blijven tot 1938, wanneer de familie Rekers naar Amersfoort, Primulastraat 34, verhuist en zij haar functie neerlegt.

In haar eerste vergadering in de gemeenteraad, stelt Hendrien Lodder de gebrekkige straatverlichting aan de orde. In de loop van dat jaar mengt zij zich onder meer in debatten over sociale onderwerpen zoals de bestrijding van alcoholgebruik – ze was een fervent drankbestrijdster –, verlaging van de melkprijs en een subsidie voor de Vereeniging tot Ziekenzorg².

Stuivertje wisselen

In 1921, het jaar waarin Hendrien Lodder tij-

delijk afscheid neemt van de Baarnse gemeenteraad, neemt een vrouw van liberale huize, mevrouw N. (Neeltje, roepnaam Nelly) de Smit-de Heer (1874-1965), het stokje over als vrouwelijk raadslid namens de Liberalen. Ook in de daaropvolgende raadsperiode, van 1923 tot 6 september 1927³, zit zij in de raad, ditmaal voor de Vrijzinnig Democratische Bond (VDB). Deze partij is een afsplitsing (1901) van de Liberale Unie. Net als de SDAP had ook de VDB vanaf haar oprichting het algemeen kiesrecht als belangrijk programmapunt. De partij streefde naar hervorming van het ontstane kapitalisme en ijverde – onder leiding van Aletta Jacobs – voor vrouwenkiesrecht. In de periode 1927–1946 is Nelly de Smit-de Heer geen lid van de Baarnse gemeenteraad.

Fusie liberalen en sociaaldemocraten

In 1946, een jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog, vindt er landelijk een fusie plaats tussen VDB, CDU (Christelijke Democratische Unie) en SDAP die resulteert in de oprichting van de Partij van de Arbeid (PvdA). Twee jaar later, in 1948, ontstaat de

Vrouwen naar de stembus in 1922 (toennu.nl).

VVD uit het samengaan van de Partij van de Vrijheid (PvdV) waarvan Dirk Stikker politiek leider was, en het Comité-Oud, vernoemd naar zijn voorzitter Pieter Oud. Dit comité bestond uit ontevreden leden van de Vrijzinnig Democratische Bond (VDB) die zich niet konden vinden in de fusie van de VDB met de SDAP. Zo vond Oud dat de PvdA te veel sociaal-democratische trekjes kreeg. Eind 1947 stapte hij uit de PvdA en vormde het comité dat zijn naam kreeg. Overleg met Stikker leidde tot de oprichting van de VVD.

Mevrouw De Smit-de Heer keert in september 1946 terug in de gemeenteraad voor de VDB. Maar net als een aantal andere leden van de Vrijzinnig Democratische Bond wordt ook zij in 1948 lid van de nieuwe liberale partij, de VVD, waarvoor ze, tot 6 september 1949 in de gemeenteraad zit. Na haar raadslidmaatschap wordt Nelly de Smit penningmeester van de VVD-afdeling Baarn ⁴. Ze woonde in de Kampstraat 9 ⁵. In de periode na de Tweede Wereldoorlog zullen er tot 1953 alleen liberale en sociaaldemocratische dames zitting hebben in de Baarnse gemeenteraad.

Nelly de Smit-de Heer (coll. groenegraf.nl).

De grondwet en de gemeenteraad

In 1813 wordt Nederland, na de Franse Tijd (1795-1813) weer een zelfstandige natie en nadat Willem I in 1815 is uitgeroepen tot koning der Nederlanden wordt de grondwet herzien. De basis voor ons huidige stelsel van parlemen-

taire democratie wordt echter pas met de Grondwetsherziening van 1848 gelegd: niet langer is de koning, maar zijn de ministers verantwoordelijk voor het beleid. Ook wordt vastgelegd dat aan het hoofd van iedere gemeente een raad zal staan, gekozen door de ingezetenen, waarbij gebruik wordt gemaakt van het censuskiesrecht. Als uitvloeisel van artikel 138 van de Grondwet uit 1848 wordt op 29 juni 1851 een wet van kracht die de samenstelling, inrichting en bevoegdheid der gemeentebesturen regelt, algemeen bekend als Gemeentewet. Artikel 1 van deze wet bepaalt dat het bestuur van elke gemeente uit een raad, een burgemeester en wethouders zal bestaan. De door de welgestelde kiesgerechtigde inwoners te kiezen gemeenteraad wordt als hoogste orgaan aangewezen. Het bestuur van iedere gemeente bestaat voortaan uit een gemeenteraad, een college van burgemeester en wethouders en een door de koning benoemde burgemeester. De zittingsduur van de raadsleden is bepaald op 6 jaar, waarbij elke 2 jaar een derde der leden, volgens het lot bepaald, dient af te treden. Voor het eerst is vastgelegd dat gemeenteraadsvergaderingen in principe openbaar zullen zijn. De raad dient zelf een reglement van orde op te stellen. Gemeenten met minder dan 20.000 inwoners zullen twee, door de raad uit zijn midden te benoemen, wethouders hebben. Pas vanaf 1893 kunnen leden van de raad vertegenwoordiger zijn van een partij.

Het eerste confessionele vrouwelijke raadslid

Na de introductie van het vrouwenkiesrecht zien we in de Baarnse gemeenteraad dus vrouwelijke raadsleden van sociaaldemocratische en liberale huize. Bij de confessionelen is daar voorlopig nog geen sprake van. Mede als gevolg van de invoering van het vrouwenkiesrecht en de opkomstplicht die in Nederland gold van 1917 tot 1970, vindt er in Nederland weliswaar een confessionaliseringsslag plaats in de politiek, maar het zal in Baarn tot 1953 duren voor er een vrouw van een protestants-christelijke partij lid wordt van de gemeenteraad: mejuffrouw W. (Wilhelmina) Gerritsen, voor de in 1908 ontstane Christelijk-Historische Unie (CHU). Bij de CHU bestonden, in vergelijking met andere confessionele partijen zoals de ARP die ten aanzien van vrouwen nog lang het behoudende standpunt innamen dat de vrouw in het gezin hoorde, veel minder bezwaren tegen vrouwen in de politiek⁶.

Wilhelmina Gerritsen (Utrecht, 24-08-1899) was naast raadslid haar hele leven zeer actief binnen de CHU maar ook als bestuurder van de Unie van Vrouwelijke Vrijwilligsters, waarvoor zij vanaf 1953 de functie van president van de afdeling Baarn bekleedde, en van het Rode Kruis. Ook was zij nauw betrokken bij de komst van Bosbad de Vuursche, ze was vice-voorzitter van de stichting die daarvoor in 1954 was opgericht. In 1962 verlaat mejuffrouw Gerritsen de gemeenteraad om in 1970 terug te keren tot zij op 7 juni 1974 op 74-jarige leeftijd overlijdt⁷. Deze laatste periode was zij lid van de PCP (Protestants Christelijke Partij), (klaarblijkelijk) een lokale combinatie van ARP en CHU die in 1981 opging in het nieuw gevormde CDA. Zij woonde in Villa Hoogerwerf, Wilhelminalaan 5.

Andere vrouwen in het gemeentebestuur

En de eerste vrouwelijke wethouder in Baarn? Wanneer werd die geïnstalleerd? Dat gebeurde in de vijftiger jaren. En net als het eerste vrouwelijke gemeenteraadslid is ook zij van sociaaldemocratische (PvdA)-huize: mevrouw Geertruida (Truus) Wafelbakker. Zij was namens de PvdA gemeenteraadslid in Baarn vanaf 6 september 1946 voor zij in 1952 benoemd werd als de eerste vrouwelijk wethouder in Baarn, waar ze onder meer Volkshuisvesting in haar portefeuille had.

Op de eerste vrouwelijke burgemeester in Baarn was het nog lang wachten: na het overlijden in oktober 1994 van burgemeester mr. J.P. Miedema werd mevrouw L.A. Snoeck-Schuller VVD benoemd tot waarnemend burgemeester, tot mevrouw drs. M.R.T.J.G. Wolterink-Oremus (CDA) per 1-4-1995 aantrad als de eerste vrouwelijke burgemeester van Baarn.

M.R.Th.J.G. (Marie-Rose) Wolterink-Oremus, burgemeester van Baarn 1995-2005 (coll. HKB).

Strijd om algemeen kiesrecht

Tot 1919 kent Nederland geen algemeen kiesrecht en de strijd om uitbreiding van het kiesrecht heeft in de 19e eeuw en aan het begin van de 20e eeuw de Nederlandse politiek sterk beheerst. Aanvankelijk mogen alleen mannen, die een bepaald bedrag aan belastingen betalen, stemmen. De voorstanders van kiesrechtuitbreiding richten zich vooral op verlaging van de census, waardoor ook mensen (lees: mannen) die minder belasting betalen kunnen meestemmen. Dit leidt tot de Grondwetsherziening van 1887 waarin is vastgelegd dat ook mannen die kentekenen van maatschappelijke welstand (bijvoorbeeld het feit dat ze huur betaalden) of geschiktheid (kunnen lezen en schrijven) hebben, mogen meestemmen. De leeftijd waarop mensen stemgerechtigd zijn, was 25 jaar⁸.

Pas rond 1900 - en vooral na de opkomst van de sociaaldemocraten - wordt gestreefd naar algemeen kiesrecht. De socialistische partij (SDAP) organiseert in 1911 en 1912 op Prinsjesdag in Den Haag massademonstraties (de zogenaamde Rode Dinsdagen) voor algemeen kiesrecht. Onder het kabinet Cort-Van der Linden wordt in 1917 voor mannen het algemeen kiesrecht gerealiseerd.

In 1919 wordt - via een initiatiefvoorstel-Marchant - voor vrouwen het passief kiesrecht geïntroduceerd, waarbij vrouwen als volksvertegenwoordiger gekozen mogen worden. In 1922 wordt het vrouwenkiesrecht (zowel actief als passief) in de grondwet vastgelegd.

Bronnen

Archief HKB

Archief Eemland

Baarnse Courant

Groenegraf.nl

Oudenalder, T. van den: *Raadshistorie gemeente Baarn*

Wttewaal van Stoetwegen, C.W. I.: *De freule vertelt* (1973)

Noten

1. Gerrit Johan trouwde in 1911 in Enschede met Wilhelmina van Dongeren, hun eerste kindje wordt in 1912 dood geboren.
2. *Baarnsche Courant*, jg. 1920, o.a. : *Mej. LODDER wijst nog eens op de ellende die voor vrouw en kinderen uit den drank voorkomt. De clandestiene verkoop is er nu ook en blijkens mededelingen zeer erg. Een bewijs dat hier nog heel wat op het gebied der drankbestrijding door de gemeente te doen valt. (...) Laat men toch alles aangrijpen wat dat kwaad kan keeren. Ook met het oog op het nageslacht. Wij hebben een krachtig geslacht nodig.*
3. Tijdens deze raadsperiode, op 4 april 1924, overlijdt op 60-jarige leeftijd haar echtgenoot Johannes David Daniël (Joop) de Smit, onderwijzer aan de Koningin Julianaschool.

4. groenegraf.nl

5. Volgens adresboeken op groenegraf.nl

6. De meest bekende CHU-politica was freule Wttewaal van Stoetwegen die van 1945 tot 1971 lid was van de Tweede Kamer. Zij sprak zich in de jaren 1950 uit over de kwestie arbeid door gehuwde vrouwen. Tegen de zin van partijleider Tilanus steunde de freule openlijk een motie van de PvdA en de VVD, waarin van de Tweede Kamer een uitspraak werd gevraagd over het feit *dat het niet op de weg van de Staat ligt de arbeid van de gehuwde vrouw te verbieden.* (*De freule vertelt*, p. 294).

7. In het krantenbericht dat melding maakt van haar overlijden wordt mejuffrouw Gerritsen omschreven als: *(zij) was ook een moeilijk te doorgronden persoon, een doorzetter, een volhouder, die niet opgaf voor zij haar doel bereikt had.*

8. Respectievelijk 23 jaar (in 1946) en vervolgens 21 jaar (in 1963) en 18 jaar (in 1972). Tussen 1918 en 1970 kende Nederland een opkomstplicht bij verkiezingen. Voor het niet verschijnen kon men een boete krijgen.

Erratum 'Molen aan de Eem'

In het vorige nummer is tussen pagina 48 en 49 een stukje tekst weggevalen, hiervoor biedt de redactie haar excuses aan. De ontbrekende tekst is:

...bereikbaar over een holle zandweg (de huidige Heemskerklaan); aan het eind daarvan begon een nieuwe weg, nog altijd de Molensteeg geheten. De Heemskerklaan volg ik op Google Maps richting de Eem. Ik ga over de Willem Barentzlaan en de Bestevaerweg. Er staat veel nieuwbouw op deze plek. Ik switch tussen kaart en satel...

AANWINSTEN TWEEDE KWARTAAL

Het afgelopen kwartaal zijn er een dertigtal aanwinsten geregistreerd voor de collectie in de Oudheidkamer. Daaronder bevonden zich zeven promotie-artikelen, twaalf boeken (waarvan vijf betrekking hebbende op het Huis van Oranje) en twee schilderijen.

Op bovenstaande foto staat in willekeurige volgorde het volgende opgesteld: de boeken *In de barning der tijden* (betreft 'Het Duikje' te Lage Vuursche) door F.M. Münninghoff en *Afgemarcheerd!* door Ronald Polak m.m.v. Johan de Kruijff; getuigschrift voor Gerrit Grootveld d.d. 31-03-1916 voor het doorlopen van de driejarige cursus *Meubelmaker*; huistelefoon uit de pastorie van de Nicolaaskerk, Baarn; schilderij van boerderij *Zonneveld* te Baarn, geschilderd door Ineke van Klingereren; stenen asbak van Breunesse, gasverwarming *Eikenweg 1*, Baarn; rond blikje voor *Baarnse Ballen*, en tot slot een glazen kubus met een 3D-print van het portret van Prins Claus.

Uw oude of nieuwe huis meesterlijk geschilderd?

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

CANTONLAAN 1 - 3742 CH BAARN
TEL. (035) 542 28 93 - FAX (035) 543 02 58

Voor Baarn en omstreken van oudsher bekend

Welkom bij Eethuys-Cafe "De Generaal"

Eethuys-Cafe "De Generaal" is gesitueerd in het stijlvolle monumentale pand uit 1870 dat in haar oorspronkelijke functie jarenlang dienst heeft gedaan als station Baarn, inclusief wachtkamer voor de Koninklijke familie. Het restaurant grenst aan het populaire wandel- en fietsgebied het Baarnsche Bos en is gemakkelijk bereikbaar met de trein of de auto (parkeren gratis).

Dagelijks geopend

Eethuys-Cafe "De Generaal" is dagelijks geopend vanaf 10:00 uur. De keuken is vanaf 12:00 uur geopend, waarna het ook mogelijk is om uit de zeer gevarieerde menukaart te bestellen.

Groot terras

Het restaurant beschikt over twee ruime zalen en een groot terras. In de zomer is het mogelijk, zolang het weer het toelaat, om buiten te dineren. Reserveren is niet noodzakelijk maar wordt echter wel aangeraden.

Wij staan u gaarne telefonisch te woord voor verdere vragen of reserveringen Eethuys-Cafe "De Generaal", Lt. Generaal van Heutszlaan 5, 3743 JL Baarn - Tel: (035) 5421784.

Juwelier van Doorm

Brinkstraat 14-16 Baarn Tel: 035-5413107

Maurice Lacroix

Bruno Söhnle

Seiko

Pulsar

Breil

Danish Design

Tommy Hilfiger

Zinzi

Rosa di Luca

ZANDVOORTWEG 1A
3741 BA BAARN
TELEFOON: 035 541 2063

BANKIER J.L. PIERSON SR., ZIJN FAMILIE EN ZIJN LANDHUIS UYTENBOSCH

Vanwege de rust, de zuivere lucht en de goede spoorverbinding met Baarn komen er in het laatste kwart van de negentiende eeuw steeds meer vermogende kooplieden, bankiers en fabrikanten vanuit Amsterdam in Baarn logeren en wonen. Zo verblijven hier de fabrikanten Bloomer (cacao) en Boldoot (parfums), de kooplieden Korthals Altes (koffie) en Sterneberg (tabak) en de bankiers Pierson (vader en zoon). Over Jan Lodewijk Pierson sr., zijn familie en zijn landhuis Uytensbosch gaat dit artikel.

door Frits Booy

Jeugd en opleiding

Jan Lodewijk (Louis) Pierson sr. wordt in 1854 in Leuven geboren als oudste zoon van Allard sr. en Pauline Hermine Elizabeth Gildemeester. Vader Allard is gevormd door het Réveil, een orthodox-protestantse geloofsgemeenschap die de nadruk legt op de beleving van de eigen vroomheid en op harmonie van dogma en gevoel en die zich keert tegen de opvattingen van de Verlichting. Hij studeert theologie en is enige jaren predikant, daarna wordt hij benoemd tot hoogleraar theologie in Heidelberg. Van 1877 tot 1895 is hij hoogleraar kunstgeschiedenis, esthetica en moderne talen en letteren aan de Universiteit van Amsterdam (UvA). Vader Allard is vooral bekend geworden om zijn collectie klassieke kunst en zijn publicaties o.a. over Calvin en over het hellenisme. Het Museum voor Archeologie van de UvA krijgt zijn omvangrijke collectie geschonken en draagt daarom zijn naam.

Louis trekt veel op met zijn jongere broer Henry Daniel (Leuven, 1857). Zijn vader geeft hun pianoles en vertelt hun wandelend over klassieke helden als Odysseus, Hector en Achilles. Deze

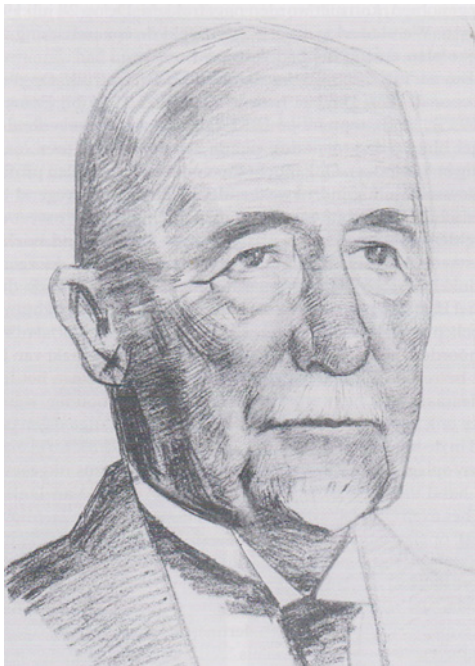
worden voor de jongens synoniemen voor moed, ondernemingsgeest en ridderlijkheid. Hun moeder is een en al liefde en zachtheid. Vader geeft beide zoontjes zelf les, omdat ze ver van de stad Heidelberg wonen; later gaan ze naar de Engelse kostschool in die stad, dat is circa twee uur lopen!

Vader Allard, streng en sober opgevoed, wil zijn zonen echter meer vrijheid geven. Ze hoeven nooit naar de kerk te gaan, brengen hun zondagen buiten door, in het vrolijke gezelschap van andere jongens, gaan veel met meisjes om, hebben gezamenlijk partijtjes, waar veel wordt gedanst, wat door Réveilkringen veroordeeld wordt. Begin 1867 gaat Louis naar de HBS in Haarlem en komt hij in huis bij de kinderrijke familie De Clerq, daarna gaat hij terug naar Heidelberg, waar hij het gymnasium bezoekt. Na deze opleiding gaat hij enkele jaren werken bij de handelsfirma Koster & Co in Mannheim.

De bankcarrière

Daarna gaat Louis werken bij de Twentsche Bank in Amsterdam, waar hij het totaal niet naar zijn zin heeft. Zijn vader kapittelt hem dat hij niet zo

moet jammeren over zijn saaie baantje van 9 à 10 uur op kantoor: men is niet voor zijn plezier op de wereld. Vaders motto luidt: *The Piersons do what there is to do*. Gelukkig krijgt Louis een betere kans: hij kan gaan werken bij een particuliere bankiersfirma Adolph Boissevain & Co. Deze firma houdt zich voornamelijk bezig met de introductie van Amerikaanse effecten op de Amsterdamse beurs en de effectenarbitrage tussen Amsterdam, New York en Londen. Op 1 januari 1881 wordt hij deelgenoot in de zaak met behulp van kapitaal van zijn vader en zijn ooms Nicolaas Pierson en Aad Gildemeester. In 1901 wordt Boissevain & Co New York opgericht, waardoor Louis regelma-

Bankier Jan Lodewijk (Louis) Pierson sr. in 1935, tekening van Jan Boon (particuliere collectie).

tig voor zaken naar Amerika moet. Hij gaat er tot in 1911 achttien keer heen. In 1917 krijgt de zaak zijn naam: Pierson & Co, bankier en effectenmakelaar.

Huwelijk en gezin

Op 20 mei 1880 sluit vader Allard Pierson in Utrecht het huwelijk van zijn beide zonen Louis en Henry met Henriette Wilhelmina Johanna respectievelijk Anna Henriette van Goudoever, dochters van Louis Christiaan van Goudoever, hoogleraar in de geneeskunde in Utrecht. Louis en zijn vrouw gaan op huwelijksreis naar de Rijn, München, Innsbruck en Wenen. Ze gaan in Amsterdam wonen in een huur-

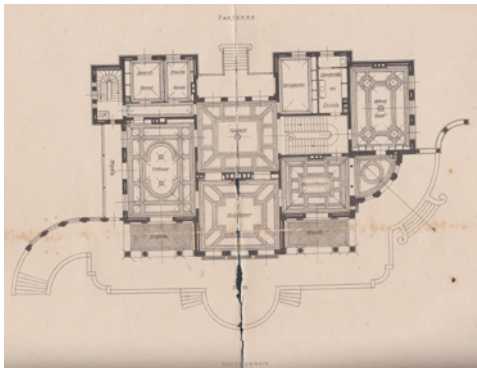
Henriette Wilhelmina Johanna van Goudoever, echtgenote van J.L. Pierson sr. in ca. 1925 (coll. Bos-Jiskoot).

huisje aan de Keizersgracht tegenover de Westermarkt (nu is er de Raadhuisstraat) en daarna huren ze een huis op Vondelstraat 42. Zij krijgen zeven kinderen:

Pauline Hermine Elizabeth (1881) x Paul Antoine Voûte;
Henriette (1882) x Arnoud Waller;
Allard jr. (1884) x Ada Muysken;
Louise Christine (1887) x Jan Hendrik van Dorp;
Anna (1891) x Gustaaf Hendrik Jiskoot;
Jan Lodewijk jr. (1893) x Lucy Mary Franssen;
Caroline (1898) x Willem Hendrik van Rees (gescheiden), daarna x Paul Jaffé.

Landhuis Uytenbosch in Baarn

In circa 1888 willen Louis en zijn vrouw weg uit Amsterdam, omdat ze vrezen dat door het drukke uitgaansleven aldaar er te weinig tijd voor de kinderen zal overblijven. Hun keus valt op het landelijke dorp Baarn. Dat Adolph Boissevain, medefirmant van Louis, in villa Prins Hendriksoord (Soestdijkerweg 17, Den Dolder) woont, speelt ook een rol. Ze willen een groot landhuis laten bouwen en kopen daartoe een terrein van enkele bunders

Plattegrond van de parterre van villa Uytenbosch (coll. Bos-Jiskoot).

aan de rand van Baarn bij de spoorbrug over het spooravijjn. Louis heeft speciaal dit terrein gekozen, omdat ze door het spooravijjn aan de noordkant, de laan aan de zuidkant (Sanatoriumlaan, nu Prinses Marielaan) en het bos van koningin-regentes Emma aan de westkant ertegenover geen burens zullen hebben.

Louis geeft de bevriende Amsterdamse architect Constantijn Muysken opdracht voor het ontwerpen van een groot landhuis. Deze heeft ook de buitenplaats Elswoud in Overveen, het kasteel Oud-Wassenaar in Wassenaar en de Grote Kerk van Hoorn ontworpen.

Het landhuis

Het landhuis Uytenbosch wordt gebouwd in 1890-1891. De woning is indrukwekkend groot, ziet er van buiten en van binnen vorstelijk uit en bestaat uit vier lagen: souterrain, parterre, eerste verdieping en zolder. Het is gebouwd met Udelfanger zandstenen en donkerrode en leemkleurige bakstenen, en versierd met mosgroene en roomkleurige tegels. Het landhuis heeft een hoofdingang en een zijdeur naar de veranda. In het souterrain bevinden

Voormalig koetshuis van villa Uytenbosch aan de Prinses Marielaan (foto auteur).

zich de keukens, wijnkelder, linnenkamer, provisiekelder en zitkamers voor het personeel. Vanuit het souterrain gaat een diensttrap tot aan de zolder en er is een lift tot aan de eerste verdieping.

Op de parterre liggen vier grote en vier kleine vertrekken om een grote hal met een trap naar de eerste verdieping. Daar bevinden zich zes slaapkamers, twee badkamers en een garderobe met toilet. Erboven is een zolderverdieping met enkele personeelskamers. Om de helft van de villa zijn waranda en bordes aangelegd en er is een torentje.

Op het terrein worden aan de kant van de Sanatoriumlaan een stal met koetshuis en koetsierswoning (nu Prinses Marielaan 10), een tuinmanswoning, een oranjerie en een plantenkas gebouwd (nu alle drie verdwenen). Voor de kinderen komen er een speelhuis met keukentje, een croquetveld en een tennisveld. Volgens het telefoonboek van 1915 is het telefoonnummer van J.L. Pierson: 8, en zijn adres luidt: Spoorbrug, later hernoemt naar Amsterdamsestraatweg 36.

De tuin

Het bestaande sparrenbos op het terrein blijft gehandhaafd, behalve enkele daarin aangelegde paden, vandaar de naam Uytenbosch.

De firma Copijn wordt belast met de beplanting van een uitgestrekte tuin om het landhuis. Er komen o.a. drie *sequoia gigantea* (mammoetbomen, door Louis meegebracht uit Amerika), een *catalpa* (trompetboom), enige ceders, coniferengroepen en enkele beuken. In de oranjerie komen o.a. camelia's, oranje-appels, vijgen en bananen, er komen een kas voor orchideeën en een grote moestuin voor onder meer artisjokken en asperges. Tegen de

Sequoia of mammoetboom, nog steeds in de tuin van Uytenbosch, maar door de storm van begin 2018 helaas getopt (foto auteur).

Catalpa of trompetboom, ook nog steeds aanwezig in de tuin van Uytenbosch (foto auteur).

schuttingen worden o.a. perziken-, abrikozen- en kersenbomen geplant.

Het personeel

In dienst treden een huisknecht, kokkin, enkele keuken- en dienstmeisjes (waarschijnlijk uit Duitsland), enkele werksters, een Engelse kinderjuffrouw, eerste en tweede koetsier, een tuinbaas en twee tuinknechten. Nadat er een automobiel is aangeschaft, worden er een eerste en tweede chauffeur aangesteld.

Baarnse jaren

In Baarn worden de jongste drie kinderen geboren. Zij hebben een tijdlang een Engelse kinderjuffrouw, *miss* Mary Simon. De kinderen Pierson gaan waarschijnlijk naar de School met den Bijbel, die in 1881 van start ging. Het gebouw stond op de hoek Laanstraat-Teding van Berkhoutstraat, waar nu Apotheek Julius is gevestigd. Zij doen op school goed hun best. Vooral over Hetty (tweede dochter) spreekt juffrouw Cramer, haar onderwijzeres, altijd met grote lof: het meisje werkt om de dingen te weten en te begrijpen. Het zal nog lang een

Het 'Kippenbruggetje', mede bedacht en gefinancierd door vader J.L. Pierson (coll. auteur).

traditie op school blijven om te zeggen: *Doe zoals Hetty Pierson.*

Als de kinderen naar school gaan, moeten ze het spoor in het ravijn oversteken. Vader Louis en enkele andere ouders vinden dat erg onveilig en ze laten een smalle wandelbrug (het zogenaamde 'Kippenbruggetje') over het spoor-ravijn aanbrengen, opdat de kinderen veilig naar school kunnen gaan.

Er wordt in Baarn en omgeving veel gefietst met de kinderen, soms zelfs helemaal naar het landgoed Den Treek in Leusden.

Filantropie

In 1901 zijn de oudste dochters Pau en Hetty van school af, maar ze willen hun tijd goed blijven besteden. Ze voelen beiden de behoefte om iets voor minder bevoorrechten te betekenen en laten daartoe iedere vrijdag- en zaterdagavond een twaalfstal arbeiderskinderen naar Uytendbosch komen. Deze avonden worden, nadat Pau en Hetty getrouwd zijn, door hun zus Annie (vierde dochter) en hun broer Jan Lodewijk jr. (hun jongste broer, die Boy wordt genoemd) voortgezet.

Zij leren de kinderen breien en mazen (zijn het alleen meisjes?) en lezen allerlei serieuze verhalen en gedichten voor om ook hun geest te ontwikkelen. Deze avonden zijn, zoals zij later dikwijls horen, in dankbare herinnering gebleven bij vele volkskinderen en vormen het glanspunt in hun leven van hard werken.

In januari 1911 heeft de eerste vergadering plaats van Baarn's Centrale Armenzorg, waarvan de oprichting geheel te danken is aan het initiatief van Annie. Een der aanwezigen bij de vergadering brengt haar hulde en zegt dat deze jonge vrouw van 20 jaar bereikt heeft, wat zovele ouderen vergeefs hebben getracht

tot stand te brengen. De ouders van Annie zijn daarom heel trots op haar.

Bruiloften en feesten

De huwelijken van de meeste kinderen worden gesloten door ds. H.L. Oort van de Nederlandse Protestantenvbond in Baarn, in 1882 in Baarn opgericht. Ook zijn er dan altijd ontvangsten en diners, waarop vader Louis zijn kinderen liefdevol en bewogen toespreekt.

Op 20 mei 1905 wordt het *engagement* (verloving) van Allard jr. (oudste zoon) en Ada Muysken (dochter van vriend en architect Muysken) gevierd met een receptie en een diner in het Badhotel, tegelijk met de zilveren bruiloft van Allards ouders.

Allard jr. laat in 1909 het landhuis Intimis (genoemd naar een boek van zijn grootvader Allard sr.) als zomervilla aan de Ferdinand Huycklaan in Baarn bouwen, waar hij later permanent gaat wonen. Nog later wonen daar zijn oudste dochter Ada met haar man Mario Montesano Montessori, zoon van de bekende pedagoog Maria Montessori, en zijn jongste dochter Eudia met haar man Sibrand Jurriaans. De Oudejaarsavond van 1913 wordt gezellig gevierd door Louis en zijn vrouw met Annie en Gus Jiskoot. Ze gaan eerst naar de kerk en steken daarna in de grote hal de open haard aan. Louis leest *Lente* van Cyriel Buysse voor en daarna is er een souper met oesters en champagne. Ze hebben uiteraard geen idee, wat voor ellende en zorgen 1914 Europa zal brengen, ook voor de Piersons, doordat twee mannelijke familieleden gemobiliseerd worden: zoon Boy als tweede luitenant der reserve Veldartillerie en schoonzoon Gus als vestingartillerist.

Contact met Lodewijk van Deyssel

Boy bezorgt in augustus 1912 een dik schrift met gedichten van zijn hand bij Lodewijk van Deyssel, schrijver en criticus van de Beweging van Tachtig. Deze woont ook in Baarn, in villa De Bremstruik (Waldeck Pymontlaan 26). Boy vraagt Van Deyssel in een briefje *dat U mij een zoodanige kritiek sturen zult, dat ik met deze schrijverijtjes ophoud*. Natuurlijk wil de jonge dichter het tegendeel vernemen van deze belangrijke literaire criticus!

Hoe Van Deyssel heeft gereageerd, is niet bekend en Boys antwoord erop is vaag. Het lijkt erop dat Van Deyssel zich heeft ingehouden. Hij is vast en zeker onder de indruk van de voorname en rijke familie Pierson en hoopt natuurlijk via Boy met diens ouders in contact te komen. Dat contact komt pas in 1916 tot stand, als Louis aan Van Deyssel advies vraagt over een eventuele literaire carrière van zijn zoon Boy.

De publicaties van Louis en zijn zoon Boy

Het schrijven zit sommige Piersons duidelijk in de genen. Allard sr. heeft diverse belangrijke artikelen en boeken gepubliceerd (zijn moeder Ida Oyens publiceerde verhalen) en ook zijn zoon Louis en zijn kleinzoon Boy laten zich als schrijver niet onbetuigd. Boy publiceert de roman *Verdi* (1916), de dichtbundel *Verzen* (1917), het gedicht *Het lied van de zonde* (1918) en de novelle *Paul en Veda* (1920). Hij doet dat onder het pseudoniem J.L. Gregory, de voorletters en voornaam van zijn overgrootvader Pierson. Succes hebben zijn publicaties niet.

Als Louis 67 jaar oud is, trekt hij zich uit de zaak terug. Hij gaat zich verdiepen in enkele historische onderwerpen en schrijft erover. Dat re-

sulteert in *De heropende schoolstrijd* (1905), *De Medici* (1935) (ook bankiers!) en *De acht-tiende dynastie van Oud-Egypte* (1936). Louis heeft niet de pretentie om iets nieuws te brengen, maar publiceert alleen om geïnteresseerden die weinig tijd hebben om dikke studies te lezen, een overzicht te geven. In 1924 verschijnt zijn vertaling van *Het reisdagboek van een filosoof* van de Duitse filosoof en schrijver graaf Hermann von Keyserling.

Twee jaar later rondt Louis zijn memoires af, die hij in eigen beheer uitgeeft onder de titel *Mémoires. Uit de jaren 1854-1926*. Alleen de familie en een enkele goede vriend krijgen een exemplaar. In 1932 richt hij de Allard Pierson Stichting op die mede zorgt voor de opbouw en het beheer van de collectie van zijn vader Allard sr. en de oprichting van het Allard Pierson Museum in Amsterdam, waarin die collectie vanaf dat moment bewaard wordt.

Tot slot

Allard Pierson jr. wordt evenals zijn vader Louis bankier bij Pierson & Co (vanaf 1942 Pierson, Heldring & Pierson geheten) en volgt er zijn

vader op. Allard jr. is een van de oprichters en bestuursvoorzitter van Het Baarnsch Lyceum; hij woont ook in Baarn, in de villa Intimis (Ferdinand Huycklaan 9), die hij heeft laten bouwen. Dochter Anna en Gustaaf Jiskoot hebben ook in Baarn gewoond, in villa Rusthoek (Zandvoortweg, nu J.F. Kennedylaan 100). Hun zoon Allard Jiskoot gaat ook in Baarn wonen, in de villa De Seven Gesigten (Emmalaan 6b), hij is ook bankier (bij Pierson, Heldring & Pierson) en evenals zijn oom Allard jarenlang bestuursvoorzitter van Het Baarnsch Lyceum. De door de Duitsers vermoorde verzetsman Wilco Jiskoot is zijn jongere broer.

Het einde van het landhuis Uytenbosch

Tijdens de Tweede Wereldoorlog vorderen de Duisters het landhuis Uytenbosch. Louis overlijdt in 1944 in villa Intimis van zijn zoon Allard in Baarn. In 1945 komen er Canadezen in Uytenbosch. In 1949 wordt het landhuis met terrein verkocht aan A.A.A. van Meer, die er een rooms-katholiek jongensinternaat met de naam Mariënhorst in vestigt. In 1966 heft hij het internaat op en laat hij de villa in-

De afbraak van hotel Uytenbosch in 1972.

De lounge en eetzaal van hotel Uytenbosch omstreeks 1968.

richten als hotel-restaurant, dat aangeprezen wordt als *Parkhotel Uytenbosch. Patriciërshuis in een aantrekkelijk park 2½ H.A. - Centraal gelegen en volop parkeergelegenheid. Specialiteitenrestaurant. Salons voor besloten gezelschappen, recepties e.d., conferentiezaal, bar en wijnkelder.*

Het mag allemaal niet baten, want in 1970 wordt het hotel gesloten en twee jaar later gesloopt. Daarna verrijst er in 1973-1974 een uitgebreid complex van 42 appartementen, dat ook weer Uytenbosch heet. Onder meer één sequoia en de trompetboom blijven gehandhaafd.

Met dank aan de dames Annelien Bos-Jiskoot, Ada van der Heide-Jurriaans en Lisette Kuizinga-Claassens.

Beeld

Afkomstig uit de collectie van HKB, tenzij anders vermeld.

Bronnen

Booy, F.: 'Lodewijk van Deyssel en Jan Lodewijk Pierson sr. en jr. Hoe een schrijver een bankiersfamilie adviseerde', in: *Tussen Vecht en Eem* (2018-1, p. 22-29).

Hooyer sr., G.: *Uit de geschiedenis van Baarn, deel 2* (1974), p. 20-22).

Pierson, J.L.: *Mémoires. Uit de jaren 1854-1926* (1926).

Pierson, J.L.: *De Medici* (1935).

Prick, Harry G.M.: 'Tussen Bremstruik en Uytenbosch. Lodewijk van Deyssel in contact met Jan Lodewijk Pierson Jr.', in *Van Baerne tot Baarn* (1999), p. 243-253.

Prick, Harry G.M.: *Een vreemdeling op de wegen. Het leven van Lodewijk van Deyssel vanaf 1890* (2003), p. 335-843.

Het appartementencomplex Uytenbosch in 2018 (foto auteur).

Eemnesserweg 12 3741 GA Baarn
telefoon 035 5413321
www.debaarnsenotarissen.nl
email : info@debaarnsenotarissen.nl

PLEZIERIG LEVEN, ZORGELOOS WONEN

DANKZIJ ONS ZORGHOTEL
KUNT U EVEN 'PROEFWONEN'

Welkom bij Huize Brandsen. Een sfeervol woon-zorghuis en zorghotel midden in het gezellige en groene Baarn. Hier geniet u van professionele levensloopbestendige zorg, ruime appartementen en een levendige sfeer. Een zorgindicatie is niet noodzakelijk. Zo wordt verzorgd wonen zorgeloos leven. Zie www.huizebrandsen.nl

HUIZE • BRANDSEN
verzorgd wonen

Koningsweg 2, 3743 EV Baarn 035 541 3055 info@huizebrandsen.nl www.huizebrandsen.nl

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders-de Jong, apotheker

UW GENEESMIDDEL ONZE ZORG

Laanstraat 36, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

apotheek.julius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

AL 35 JAAR STERK IN:

- TAPIJT
- LAMINAAT
- GORDIJNEN
- VITRAGE
- RAAMDECORATIE
- MEUBELSTOFFERING
- BEDDEN
- BOXSPRINGS
- DEKBEDDEN EN KUSSENS
- BEDTEXTIEL

VAKKUNDIG,
ERVARING, SERVICE EN
EEN DESKUNDIG
ADVIES

DE WOON- EN SLAAPSPECIALIST VAN BAARN E.O.

jan buis

NIEUWSTRAAT 24-27, 3743 BK BAARN

WONEN: TEL. 035-5412600

SLAPEN: TEL. 035-5413076

GEBOREN, GETOGEN: CASPAR HUURDEMAN

In deze nieuwe serie gaan we terug in de tijd door een gesprek met een meer of minder bekende geboren en getogen Barinee. Terug naar de plek waar de wieg stond, het ouderlijk huis, de lagere school, de tijd van het buiten spelen en de al dan niet slechte schoolrapporten. Deze keer: de jonge jaren van Caspar Hurdeman, dé fotograaf van Baarn.

door Eric Lorier

Caspar voor het heropgebouwde ouderlijk huis, hoek Zandvoortweg-Acacialaan.

Het was in de tijd dat Baarn ophield bij de Zandvoortweg en precies aan die rand van dorp en polder werd Caspar Hurdeman geboren. Op dinsdag 6 januari 1959. Zandvoortweg 153, op de hoek met de Acacialaan, recht tegenover waar nu het winkelcentrum aan de Krabbelaan is. Vader Hurdeman dreef een manufacturenwinkel die hij begin jaren '50 had overgenomen van Nieuwenhuis, die op zijn beurt richting Oosterhei verhuisde met zijn handel. *We hadden alles wat van textiel was. Van werkoverall en beha tot naald en draad. En het was maar een klein winkeltje, ik schat*

vijf bij acht. Als er een nieuwe voorraad werkkleding voor bijvoorbeeld Phonogram was geleverd stond onze halve woonkamer vol. In de winkel paste het niet.

Het gezin Hurdeman – vader, moeder, vijf kinderen - woonde boven de winkel. De twee dochters in één kamer, Caspar en zijn jongste broer in een stapelbed en de andere zoon op zolder. Het was bikkelen, maar de zaken gingen goed. *In de beginjaren ging mijn vader nog met zijn brommer op pad, naar klanten op de Wakkerendijk en het Zuidereind, of voor inkoop naar Amsterdam. Maar dat was voor mijn tijd. Op een gegeven moment ging vooral de verkoop van bedrijfskleding goed lopen. Kokspakken, schilderskleding, overalls, stofjassen. De gemeente was klant, en die hadden in die tijd nog van alles in dienst: timmermannen,*

Manufacturen Hurdeman, medio jaren '60.

schilders, tuinmannen, noem maar op. Die bedrijfskleding kwam van ons. Phonogram, Bosch en Keuning, dat soort bedrijven, allemaal klant.

In 1962 ging het mis. 's Ochtends rond een uur of negen brak er brand uit in de winkel. Vrijwel zeker kortsluiting. Ik was drie. Ik weet nog dat ik achter het raam zat en werd weggegrist door mijn vader. Ik ben naar de burens gebracht, de familie Hanssen. Hij was directeur van aanrechtfabriek Ellesha aan de Burgemeester Penstraat. Wat ik me herinner is dat ik door het zijraam heb gekeken naar wat er buiten allemaal gebeurde. Een blauwe politieauto en een grote rode brandweervagen, ik zie ze nog voor me.

Nieuw pand

De familie Hurdeman trok een half jaar in bij opa en oma in de Burgemeester Penstraat — ze hadden daar een kolenhandel — om na een half

jaar terug te keren naar de weer opgebouwde — en uitgebouwde — woning en winkel aan de Zandvoortweg.

Aan de overkant — op de andere hoek van de Acacialaan — zat bakker Van Zanten. *De bakker met de lekkerste tompoucen die er bestonden. Op zaterdagochtend om tien uur werden de afsnijfels van de tompoucen, de randjes zeg maar, achter de bakkerij op het randje van het raam gelegd, voor de kinderen uit de buurt. Heerlijk!*

Het zijn dingen die indruk maakten op een kind. Net als de 'boze buurman' die bij de politie werkte maar wel elke keer dat er een bal in zijn tuin belandde de politie belde. *Dan kwam er een agent die de bal weer aan ons teruggaf, want ja, er was verder ook niets gebeurd. En de geiten die bij overbuurman Post niet alleen buiten in het geitenweide maar ook binnen door de woonkamer liepen. Zelfs op tafel! Ik kan me niet herinneren dat ik ooit binnen ben geweest, het moet echt een bende zijn geweest, maar ik weet nog wel dat we daar voor het raam naar binnen hebben staan kijken.*

En natuurlijk de zwarte Volkswagen van de iets

Caspar en oudere broer Peter bij de heropening van de winkel in 1963.

Klasfoto 1966-1967: Caspar in het midden met het geblokte overhemd.

oudere overbuurjongen Gert van der Vuurst, die de buurtkinderen wel eens meenam voor een ritje door de buurt. *En bij de boerderij van Schimmel, een klein stukje verder op de Zandvoortweg, heb ik voor het eerst gezien dat een kip zonder kop echt nog een heel stuk door rent.*

Schooljaren

Caspar ging ondertussen als telg uit een goed katholieke familie naar de Aloysiusschool aan de Kerkstraat. Totdat de Montini werd opgeleverd tenminste, want halverwege de derde klas verhuisde hij naar de gloednieuwe school dichterbij huis. Er is weinig blijven hangen van zijn schooltijd. Hij was een keurige leerling met keurige cijfers, getuige de rapporten van de eerste en tweede klas van de Aloysius. Met mooie zevens en achten voor gedrag, vlijt en orde en netheid. Van zijn Montini-tijd zijn de rapporten zoek. De winkel was alles voor pa en ma Huurdeman. Vader was er druk mee, en moeder niet minder. Een zomervakantie met

het hele gezin zat er niet in. De uitjes werden ook wel eens gecombineerd met een bezoekje aan een fabrikant, want ja, vakantie of niet, een eigen zaak is een eigen zaak. Wat ook zorgde voor het vakantiegevoel: de ritten met buurman Arie Hart. *Die was chauffeur voor een groothandel in hengelsportartikelen en ik mocht regelmatig mee.*

Heel het land door, ik vond het prachtig. Op die manier heb ik heel Nederland gezien. Begin jaren '60 was de Zandvoortweg de grens van Baarn, met aan de polderkant oude huisjes en boerderijen, en doorsteekjes en steegjes de weilanden en de polder in. Aan het eind van de jaren '60 was dat voorbij. De Professorenbuurt werd gebouwd. Ergens halverwege de jaren '60 ging de Zandvoortweg al helemaal open, het riool moest verbreed worden voor de honderden nieuwe huizen die erbij gingen komen. De bouwactiviteiten zorgden voor de mooiste speeltuin die de buurtkinderen zich konden wensen. Ik weet dat mijn broers en ik altijd speelden in het zand van de openliggende straat, in overalls uit de winkel. Ik weet niet of het zo bedacht was door mijn vader, maar het was perfecte reclame. Zo wist iedereen dat we ook kinderveroveralls verkochten. De daaropvolgende bouw van de Professorenbuurt vergrootte de pret alleen maar. Eindeloos verstopperdje spelen in en rond de nieuwe huizen, dat werk.

Gebroeders Kees (1960) en Caspar met rechts logerend neefje Vincent van Nieuwland, spelend in het zand, zomer 1963.

Winkelcentrum Krabbelaan

De nieuwe woonwijk bood ook kansen voor de manufacturenhandel van vader Jan Hurdeman. Samen met een aantal andere ondernemers werd bedacht dat er bij de nieuwe wijk best een winkelcentrumpje kon komen. Aan de Krabbelaan, om precies te zijn. De groentehandel van Van der Vuurst had eigenlijk al de aanzet gegeven met de bouw van een nieuwe winkel op de hoek. Anderen volgden. Wij met de manufacturen, slagerij De Jong uit de Acacialaan, Timmers met de wassalon. Die hadden daarvoor een snackbar gehad, op de hoek van de Bosstraat en de Stationsweg. En Van Beest met een supermarkt. Die kwam op Krabbelaan 2, wij op 4. Rond 1970 zijn we verhuisd. Stukje van vijftig meter misschien. Volgens mij heeft de hele buurt geholpen. Iedereen sjouwde een kastje of een ledikant naar de overkant, dat idee. Waren heel grote woningen boven de winkels, vijf kamers. Onvergelijkbaar met waar we vandaan kwamen.

De herinnering aan een faliekant mislukt experiment van Van Beest leidt nog tot een brede grijns. *Die man hield van moderne dingen, dus die had op een gegeven moment een patatautomaat. Een of ander ding waar je geld in moest gooien en dan kwam er vanzelf een beker met patat uit. Dat was tenminste de bedoeling, want dat ding deed het bijna nooit. En elke keer als dat apparaat het weer eens niet deed moest-ie natuurlijk weer worden opgestart. En de eerste bekers patat waren dan voor de buurtkinderen. Iemand moest toch testen of het goed was. De patatautomaat heeft het niet lang volgehouden, dat moge duidelijk zijn.*

Naschrift

Caspar Hurdeman ging na de lagere school naar de Kennedy-mavo, maar sneuvelde op zijn talen. Hij stapte over naar de LTS van het Hilversumse Groot Goylant, gevolgd door de MTS waar hij opnieuw struikelde op de talen. Een vakantiebaantje bij PTT Post werd een loopbaan van ruim dertig jaar bij de posterijen. Begin deze eeuw heeft hij langzaam maar zeker van zijn hobby zijn werk gemaakt en werkt hij als freelance fotograaf.

De manufacturenwinkel van vader en moeder Hurdeman bestaat niet meer. De zaak sloot eind jaren '70. Op de oorspronkelijke plek van de winkel aan de Zandvoortweg zit nu Maat Parket, daarvoor zat fietsenhandel Van de Ent er. De winkel van Hurdeman in winkelcentrum Krabbelaan is nu de linker helft van de supermarkt Coop.

Beeld

Uit de privécollectie van Caspar Hurdeman.

PELITA: EEN TROPISCH OLIELAMPJE EN HET VERDRIET VAN INDIË

Jaarlijks vindt op 15 augustus in Den Haag nabij het Indisch Monument, gelegen in de Scheveningse bosjes, de officiële landelijke herdenking van de capitulatie van het Japanse leger in het voormalige Nederlands Indië (nu Indonesië) plaats. Ook bij ons organiseert het comité 4 en 5 Mei Baarn elk jaar op die dag een mooie en waardige herdenking bij het Bevrijdingsmonument op het Stationsplein. De historische vereniging Tussen Vecht en Eem heeft dit jaar als thema voor de jaarlijkse ledendag 'Indië tussen Vecht en Eem' waar dit verhaal mooi op aanhaakt.

door Ed Vermeulen

Het 4-5 mei monument aan het Stationsplein (coll. groenegrav.nl).

Proklamsi en geweld

Twee dagen na de Japanse capitulatie riep Soekarno, de latere president, op 17 augustus 1945 de *Republik Indonesia* uit. Dit gebeuren werd, zoals te verwachten was, breed gedragen door de lokale bevolking en is de geschiedenis ingegaan als de dag van de *Proklamsi*. Hiermee werd definitief het begin van het einde gemarkeerd van drie eeuwen Nederlandse koloniale overheersing in de Gordel van Smaragd.

In oktober 1945 brak de *Bersiap*-periode uit, een heftige en vooral ook bloedige strijd waarin diverse strijdgroepen in de *Republik Indonesia*

zich keerden tegen alles wat hen deed herinneren aan de Nederlandse koloniale overheersing. De Nederlandse autoriteiten waren met name in de beginperiode niet in staat het eigen gezag te herstellen. De daarop volgende jaren werden gekenmerkt door militair ingrijpen, bij velen bekend als de zogenaamde Politionele acties. Inmiddels spreekt men van een dekolonisatieoorlog. In 1949 viel het doek en op 27 december werd in Amsterdam door koningin Juliana en de Indonesische premier Mohammed Hatta de soevereiniteitsoverdracht getekend in het paleis op de Dam.

Opgevangen in andijvielucht

Bovengenoemde ontwikkelingen en gebeurtenissen vormden de basis van een ware, jarenlang durende, volksverhuizing vanuit Nederlands-Indië richting Nederland, door sommigen ook wel Patria (vaderland) genoemd. Evacués, repatrianten, vluchtelingen, spijtoptanten (*warga negard's*), KNIL-militairen, waaronder een grote groep van Molukse afkomst, verlieten, gedwongen door de omstandigheden, de door de oorlogsjaren geteisterde Gordel van Smaragd.

Een groot aantal Nederlandse en gecharterde buitenlandse passagiers- en omgebouwde vrachtschepen zorgden voor het vervoer. Door de Nederlandse regering en vanuit particulier initiatief in het leven geroepen (lees: uit de grond gestampt) organisaties, waren betrokken bij de opvang van deze groepen ontheemden. Ruim 300.000 voormalige inwoners van Nederlands-Indië trachtten op deze wijze hun plek in de Nederlandse samenleving te vinden. Een niet altijd eenvoudige opgave, waarbij in veel gevallen van een warm welkom zeker geen sprake was. Via mijn klasgenoot op de lagere school en toenmalige schoolvriend Ward(je) Meijering herinner ik mij de lotgevallen van zijn familie die zich, denk ik in 1948, komend vanuit Nederlands-Indië, in Baarn vestigde. Eerst op kamers in de Brinkstraat en een paar jaar later in het nieuwgebouwde huis Kievitstraat 54, waarschijnlijk als de eerste bewoners.

De Kievitstraat in de jaren 1950.

In min of meer dezelfde tijd kwamen de families Fürste en Punt, waarvan de vaders ex-KNIL-militairen waren, in de Kemphaanstraat wonen. Dochters Adri en Els waren klasgenootjes in de 5e en 6e klas. Of hun verhalen verteld en gehoord werden? Mijn herinnering laat me hier in de steek.

Nassaulaan 58 - voormalig Patria, verzorgingshuis voor Indische ouderen (coll. groenegr.nl).

Het kan natuurlijk ook zomaar zijn dat ik als (lagere) schooljongen niet echt snapte wat er aan de hand was. Nu weet ik beter.

De uiterst strijdvaardige schrijfster en onderzoekjournaliste Griselda Molemans doet over deze tijd verslag in het in 2014 uitgegeven boek *Opgevangen in Andijvielucht*. Een suggestieve titel die niets aan de verbeelding overlaat. Het boek geeft in verschillende hoofdstukken specifieke Baarnse informatie: contractpensions, kindertehuizen, het BAVO opvangcentrum voor Indische ouderen, Patria Nassaulaan (nu in Bussum), maar ook Stichting Pelita en haar Baarnse connecties komen aan bod.

Stichting Pelita

STICHTING
PELITA

Eén van de particuliere initiatieven leidde destijds tot de oprichting van de Stichting Pelita op 17 november 1947. De intrigerende naam werd ontleend aan een olielampje dat in de tropische nachten vaak langs onverlichte wegen, kampongs en op berghellingen als lichtbaken diende. In de

statuten van de stichting staat onder het kopje 'Doel' onder meer geschreven: *De stichting stelt zich ten doel bij te dragen tot de leniging van de zedelijke, maatschappelijke en stoffelijke noden van personen die het slachtoffer zijn geworden van de oorlog met Japan.* Ook het beschikbaar stellen van goede en verantwoorde woonruimte behoorde tot de kerntaken van Pelita.

Baarn is hierin een van de gemeentes die het verschil maken: de gemeenteraad heeft in samenwerking met Pelita in november 1950 besloten om acht eengezinswoningen, voorzien van woonkamer, zitkamer en keuken, met boven drie slaapkamers en een doucheruimte, in de toen spiksplinternieuwe Gruttostraat te bouwen, de nummers 28 t/m 42.

Na een openbare aanbesteding werd de bouw gegund aan de Baarnse aannemer W. van Wilsum. Deze slaagde erin de woningen ongeveer een half jaar na begin van de bouw op te leveren. Als bijzonder kenmerk hebben de woningen een bruinrood gevelsteentje naast de deur met de beeltenis van het eerder genoemde olielampje. In totaal bouwt Pelita in meerdere gemeentes een kleine zeshonderd woningen en flats uit eigen middelen. Als beschermvrouwe van de stichting volgde koningin Juliana haar moeder Wilhelmina op.

Gevelsteentje van de Pelitahuizen.

Koningin Juliana en burgemeester mr. F.J. van Beeck Calkoen op weg naar Gruttostraat 36.

Op dinsdag 17 juli 1951 rond drie uur in de middag kwam onze toenmalige vorstin vanuit het nabijgelegen paleis Soestdijk naar de Gruttostraat, in het gezelschap van burgemeester mr. F.J. van Beeck Calkoen, wethouder Ros en gemeentesecretaris Van der Beek, de voorzitter van de Pelita Stichtingsraad jhr. ir. H.S. van Lennep en de voorzitter van het Pelitabestuur H. Giel sr.

Hare Majesteit kwam op bezoek om één van de acht woningen symbolisch te openen en de eerste bewoners welkom te heten. Mevrouw J. S. Sinninghe Damsté-van Dijn en haar gezin viel deze eer te beurt. In de *Baarnsche Courant* d.d. 20-07-1951 werd hiervan uitvoerig melding gemaakt, waarbij de redacteur zelfs wist te melden dat onze vorstin enige druk op de voordeur moest uitoefenen omdat deze klemde. Aansluitend werd er een kopje thee gedronken. Of daarbij ook Indische snoeperijen geserveerd werden vermeldt de historie niet. Maar een koekje bij de thee zal zonder meer het geval geweest zijn. Na dit uiterst plezierig verlopen bezoek werd de koningin bij het hek opgewacht door Suze van den Abeelen, die haar een bloemengroet van roze anjers bracht

Koningin Juliana verricht de symbolische opening van Gruttostraat 36 in het bijzijn van bewoonster mevrouw Sinninghe Damsté.

en vergezelde naar haar moeders woning op no. 30. Dit gebaar werd gewaardeerd en een allerhartelijkst gesprek volgde. Andere bewoners van het eerste uur waren:
 no. 28 mw F.J. Strik-van Rosevelt;
 no. 30 mw J.W.A van den Abeelen-Huijding;
 no. 32 R. Meima;
 no. 34 E.J. Veerman;
 no. 38 mw L.J.D. Schuller tot Peursum-Binkhorst;
 no. 40 mw W.A Veenstra-van Hartingsveldt;
 no. 42 mw C.H. Valkenburg-Roelofs.

Het verdriet van Indië

Bij zes van de bovengenoemde familienamen was in de adresboeken de toen ambtelijke toe-

voeging 'weduwe' opgenomen, dat hiermee het symbool werd voor het verdriet van Indië, samengebald in de Baarnse Gruttostraat. Het hele dramatische verhaal laat zich lezen bij het raadplegen van o.a. het slachtofferregister van de Oorlogsgraven Stichting (OGS) ¹:

Frederik Jan Strik

militiesergeant KNIL, overleden op 28-08-1944 in mannenkamp Muntok. Laatste rustplaats: ereveld Pandu, Bandung.

Johannes Willem Adolf van den Abeelen

administrateur, overleden 13-07-1944 Tjimahi. Laatste rustplaats: ereveld Leuwigajah, Cimahi.

Jacobus Smede Sinninghe Damsté

militiesoldaat KNIL, overleden 26-06-1944, aan boord van het ss Harukiku Maru (het vroegere ss Van Waerwijck van de Koninklijke Paketvaart-Maatschappij (KPM)). Het schip werd getroffen door twee torpedo's gelanceerd vanaf de Britse onderzeeboot HMS Truculent. Laatste rustplaats: zeemansgraf.

Louis Jean Desiré Schuller tot Peursum

overleden in 1943 Buitenzorg, Batavia.

Willem August Veenstra

res. 1e lt. SD.Gi. KNIL, overleden 16-05-1943 Tarsao, Thailand. Laatste rustplaats: ereveld Kanchanaburi, eveneens in Thailand.

Cornelis Hendrik Valkenburg

militiesoldaat KNIL, overleden 18-09-1944, aan boord van het ss Junyo Maru. Het schip was met ongeveer 6500 gevangenen (2300 Nederlandse krijgsgevangenen en 4200 Javaanse dwangarbeiders (*romusha's*) onderweg van Tandjong Priok naar de Sumatraanse havenplaats Padang, toen het werd getroffen door twee torpedo's afgevuurd door de Britse onderzeeboot HMS Tradewind ². Laatste rustplaats: zeemansgraf.

Hier en nu

De Baarnse woningen van Pelita zijn inmiddels gerenoveerd en in bezit van Eemland Wonen. Ook de herinneringsstenen naast de voordeuren zijn er nog steeds. Ze laten zien dat onze koloniale geschiedenis ook in Baarn nog steeds dichtbij is.

De Stichting Pelita bestaat nog steeds en al decennialang vervult zij een officiële functie bij onder meer het aanvragen van een uitkering bij de Pensioen- en Uitkeringsraad. Momenteel wordt ook hulp geboden bij het aanvragen van een visum voor Indonesië. Tegelijkertijd is Pelita een sterke verbindende factor geworden binnen de Indische gemeenschap, door onder meer het organiseren van sociale en culturele bijeenkomsten, de zogenaamde *Masoek Sadja's* en niet te vergeten de 'Indische eettafels'. Pelita, na zeventig jaar still going strong, met onveranderd het olielampje als symbool.

Enkele huizen in de Gruttostraat nu (foto auteur).

Dit artikel is eerder verschenen in de Baarnsche Courant, d.d. 24-07-2017. Zie voor meer informatie over de Indische buurt in Baarn ook mijn blog 'Van Baarn naar Bali' op groenegraf.nl, eveneens verschenen in de nieuwsbrief Pelitanieuws (2016).

Beeld

Afkomstig uit de collectie van HKB, tenzij anders vermeld.

Bronnen

Archief HKB

Bakker, ir. H.Th.: *De KPM in oorlogstijd* (1950)

Molemans, G.: *Opgevangen in Andijvielucht* (2014)

Slachtofferregister, Oorlogsgravenstichting (OGS)

Tinnemans, W.: *Indisch Licht* (1997)

Noten

1. De Oorlogsgraven Stichting is verantwoordelijk voor de aanleg, inrichting en instandhouding van alle Nederlandse oorlogsgraven, waar ter wereld ook, waarbij tegelijkertijd ook de nagedachtenis in ere wordt houden van landgenoten van wie de laatste rustplaats onbekend is gebleven. Dit alles onder het motto: 'Opdat zij met eere mogen rusten'.
2. Dat Japanse schepen met krijgsgevangenen werden getorpedeerd door geallieerde onderzeeboten werd mede veroorzaakt door het feit dat de Japanners de schepen niet uiterlijk hadden gekenmerkt als een transportschip voor krijgsgevangenen.

EXPOSITIE SCHILDERACHTIG BAARN

De nieuwe tentoonstelling is een selectie uit de eigen kunstcollectie van de HKB. Een rijke kunstcollectie die regelmatig wordt aangevuld met schilderijen, tekeningen en beeldhouwwerken van bekende en minder bekende Baarnse kunstenaars. Deze kunstwerken worden meestal verkregen door schenkingen van de kunstenaars zelf of door leden en niet-leden die een kunstwerk voor de 'eeuwigheid' in Baarn willen laten bewaren

De volgende kunstenaars komen aan bod:

Antony van der Helden (1838 – 1902), een veelzijdig man. Hij werkte o.a. als tuinarchitect, landschapschilder en makelaar.

Jan Vermaas (1920-2013), een selfmade kunstenaar die schilderles gaf in Baarn.

Estella den Boer (1912-2010) geboren in een artistieke omgeving van musici, schilders, dichters en beeldhouwers.

Else van der Feer Lader-Lohmann (1897-1984), veelzijdig werk in aquarel, schilderen en tekenen.

Hendrik Verpoeken (1791-1869) schilder en tekenaar die veel in Hilversum en rond Baarn werkte.

Jaap de Ruig (1909-1992), een autodidact die meer dan 60 jaar van zijn leven heeft geschilderd.

En tot slot **J. A. Vahl** die prachtige creaties maakt door het branden in hout van overwegend Baarnse taferelen.

De expositie verstrekt enige achtergrondinformatie over de kunstenaars maar we laten vooral het werk voor zich spreken.

U kunt gedurende de komende vier maanden gratis komen kijken op wo 14.00-16.00 u en za 11.00-13.00 u in de Oudheidkamer, Hoofdstraat 1a, onder de bibliotheek.

En schroom niet als u een kunstwerk(je) van een Baarnse schilder in bezit heeft en het wilt laten bewaren voor toekomstige generaties. Kom langs en schenk het aan de Historische Kring Baerne.

COLOFON

Baerne is een kwartaaluitgave van de Historische Kring Baerne.
Oplage: 850 ex.
Vormgeving en druk:
Drukkerij BakkerBaarn.

Redactie

Henriëtte Beuk
Martijn van Empel
Eric Lorier
Marjo Stam
E redactie@historischekringbaerne.nl

Postadres

Historische Kring Baerne
Postbus 326
3740 AH BAARN
T (035) 54 303 77
E info@historischekringbaerne.nl
I historischekringbaerne.nl

Bezoekadres

Oudheidkamer HKB
Hoofdstraat 1a
3741 AC BAARN
Ingang via de bibliotheek, in het souterrain. Er is een lift aanwezig.

Openingstijden

Wo 14-16 u en za 11-13 u of op afspraak. Bel voor nadere informatie naar (035) 54 303 77 tijdens openingstijden of mail naar oudheidkamer@historischekringbaerne.nl.

Erelid

Mw. P.H. Kuijt-Smit

Contributie

Per jaar en per adres € 16.
NL18 INGB 0004.192.133 t.n.v. de Historische Kring Baerne te Baarn. Extra bijdragen zijn van harte welkom. Als lid ontvangt u het kwartaalblad *Baerne* en heeft u gratis toegang tot onze lezingen.
De HKB is aangemerkt als culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Giften aan een ANBI kunt u van de inkomsten- of vennootschapsbelasting aftrekken. Een erkende ANBI hoeft geen successie- of schenkingsrechten te betalen over legaten en schenkingen. Uw schenking komt dus volledig ten goede aan de HKB.

Verzendkosten Baerne

Buiten Baarn, binnen NL: € 10 per jaar. Gelieve contributie plus verzendkosten in één bedrag over te maken.

Verkoopadressen Baerne (in Baarn)

Los exemplaar € 3,50.
Oudheidkamer HKB,
Hoofdstraat 1a;
Bruna, Laanstraat 32.

Ledenadministratie

Dhr. H.J. Kroon
T (035) 54 130 01
E ledenadministratie@historischekringbaerne.nl

Dagelijks bestuur

Dhr. J. Baerends
voorzitter
T (035) 54 228 54

Mw. M. Olthof
secretaris
T (035) 54 306 65

Dhr. J. van Eijk
penningmeester
T (035) 62 269 66

Algemeen bestuur

Mw. E.M.M.A. Kuizinga-Claassens
werkgroep Oudheidkamer
T (035) 54 203 72

Dhr. T.J. Hofstra
werkgroep Oude Begraafplaats
T (035) 53 115 15

Dhr. J.W.A.A. van der Laan
werkgroep Archeologie
T (035) 54 116 56

Mw. H.T.M. Beuk
redactie *Baerne*
M 06 27 357 807

Dhr. M. van der Stoep
werkgroep Communicatie
T (035) 88 850 15

Dhr. G. de Vries
M 06 30 111 701

Mw. Th. Kruidenier-Brands
T (035) 54 178 60

AGENDA

- 8-sep Open Monumentendag
- 6-okt Open dag 'Indië tussen Vecht en Eem' van Tussen Vecht en Eem in Baarn, zie <http://www.tussenvechtereem.nl/open-dag>
- 31-okt 'Avond van de Baarnsche geschiedenis' met Herman Pleij in De Speeldoos, aanvang 20.15 u

Bij het ter perse gaan van dit nummer waren de data en de invullingen voor de lezingen van dit najaar nog niet bekend. Gelieve hiervoor de agenda op onze website te raadplegen.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Inruilactie

Korting €1.-
bij inleveren
lege
cartridge*

Alles om te printen vind je bij Bruna

Bruna heeft een ruim assortiment huiskamer en merk cartridges.

*Lever uw oude cartridge in en krijg €1.- korting op een nieuwe.

Bruna
Laanstraat 32
3743 BG Baarn
www.bruna.nl

blij met **bruna**

RUG CENTRUM
BAARN
specialisten in beweging

**FYSIOTHERAPIE
CHIROPRACTIE
OEFENTHERAPIE
MANUELE THERAPIE
PODOTHERAPIE
REVALIDATIE
ECHOGRAFIE
SHOCKWAVE**

U bent van harte welkom
in ons moderne centrum,
met een vriendelijk en
professioneel team.

**Plus-
praktijk**

Plataanlaan 5 3741 WE Baarn tel: 5411346 www.rugcentrumbaarn.nl

Dit lid van de Historische
Kring Baerne is op deze
manier uitgenodigd voor
een persoonlijke rondlei-
ding (op afspraak)
bij Rugcentrum Baarn,
inclusief koffie.